

Tie peruskorjaukseen – Roihuvuoren ala-aste

Mikko Lindqvist, arkkitehti, Helsingin kaupunginmuseo, kulttuuriympäristöyksikkö

Roihuvuoren ala-asteen⁽¹⁾ koulu kuuluu suunnittelijansa professori Aarno Ruusuvuoren keskeisten töiden joukkoon.⁽²⁾ Koulu on Helsingin itäisellä esikaupunkivyöhykkeellä, 1950-luvun loppupuolella rakennetun vihreän asuinalueen keskellä. Koulun paikallavaletut betonirakenteet antavat kaksikerroksiselle hallikoululle voimakkaan luonteen. Luokkahuoneitten yhtenäisistä lasi-ikkunaseinistä avautuvat suorat näkymät ympäröivään kallioiseen metsäpuistoon. Luokkien ja käytävien yläikkunoista päivänvalo ohjautuu syvärunkoisen rakennuksen sisään. Suurimittakaavaiset betonipinnat rinnastuvat moniin teräksestä, puusta ja lasista rakennettuihin yksityiskohtiin. Katoksen alainen betoniramppi on koulun veistoksellinen tunnuspiirre. Voimakkaat väripinnat vahvistavat rakennuksen tilallista ilmettä. Materiaalivalinnoista ja tilaratkaisuista rakentuu selkeä, lapsenkokoinen ympäristö. Roihuvuoren ala-aste on moderni kokonaistaideteos.⁽³⁾

Vasemmalla: Roihuvuoren alakoulu liittyy luonnontilaiseen kalliomaastoon Roihuvuoren rinteessä. Oikealla: Roihuvuoren alakoulun sydämen muodostaa keskushallin ruokasali, jonka seinää koristaa taiteilija Anitra Lucanderin suurikokoinen applikaatio. Kuvat: Mikko Lindqvist, Helsingin kaupunginmuseo.

Roihuvuoren ala-aste valmistuttua vuonna 1967 sen kuvasi Matti Saanio, jonka valokuvasarja sai nimen Hirveän hieno koulu.⁽⁴⁾ Hänen kuviinsa tallentui Roihuvuoren koulun rakentamista sekä koulun tiloja ja käyttäjiä. Valokuvissa lomittuvat rakennuksen pelkistetty arkkitehtuuri ja koulun toiminta, rakennuksen, opettajien ja koululaisten välinen vuoropuhelu. Roihuvuoren koulu on säilyttänyt alkuperäiset ominaispiirteensä vuosikymmenten käytön läpi. Arkkitehtuurin korkea taso on toiminut mittapuuna koulun ylläpidolle ja korjauksille. Roihuvuoren koulun kesällä 2016 valmistunut laaja peruskorjaus on ollut monivaiheinen prosessi, johon rakennuksen ylläpito ja edeltäneet muutosvaiheet ovat luoneet pohjan.

Muutoksia Roihuvuoren koulurakennuksessa

Roihuvuoren koulun ensimmäiset muutokset tehtiin joitain vuosia koulun valmistumisen jälkeen. Vuonna 1973 uusittiin vaurioituneet ja mitoitukseltaan liian uskaliaaksi osoittautuneet puurakenteiset ikkunat alumiini-ikkunoiksi. Ikkunoiden rakenne ja toimintatapa säilyivät, puitteiden mitat kasvoivat. Koulun sähköjärjestelmät uusittiin 1990-luvun puolivälissä arkkitehtisuunnittelun ohjauksessa, ja lopputulos erosi tavanomaisesta sähköjärjestelmien asennuksesta.⁽⁵⁾ Uudet sähköhylyt sovitettiin interiöörin piirteisiin, vaikkakin näkyvinä asennuksina, minkä takia ne sulkivat valon koulukäytävien yläikkunoista ja varjostivat sisäisiä näkymiä. Koulun valaistus uudistettiin samaan aikaan vanhoihin asennuspaikkoihin sijoitetuin uusin valaisimin.

Koulun peruskorjaustarve ajankohtaistui ja rakennuksen kuntoa ryhdyttiin selvittämään 2000-luvun alussa. Kuntotutkimuksissa tarkasteltiin julkisivujen korjaustarvetta, vesikaton kuntoa, salaojitusta sekä rakennuksen yleiskuntoa, lisäksi suoritettiin asbestikartoitus. Arkkitehti Juhani Pallasmaa suunnitteli vuonna 2003 koulun tilojen muutoksen ja peruskorjauksen rakennuslupavaiheeseen saakka mutta hanke ei toteutunut.⁽⁶⁾ Uusi tutkimuskierros koulussa tehtiin 2009, ja nämä tutkimukset toimivat taustana koulun peruskorjaukseen johtaneelle hankesuunnitelmalle.

Roihuvuoren ala-asteen hankesuunnitelma

Olemassa olevan kouluverkoston ylläpitäminen on lähtökohta koulurakennusten peruskorjauksille Helsingissä. Roihuvuoren ala-asteen hankesuunnittelun käynnistyessä järjestettiin tilakeskuksen kutsumana opetusviraston, rakennusvalvonnan, kaupunginmuseon, kaupunkisuunnitteluviraston, rakennusviraston ja ympäristökeskuksen yhteistyökokous. Siinä peruskorjauksen tavoitteiksi kirjattiin: rakennuksen teknisten järjestelmien ja havaittujen rakenteellisten puutteiden korjaaminen, toiminnallisten päivitysten tekeminen sekä sisäilmaolosuhteiden varmistaminen. Ympäristökeskus teki koulussa 1990- ja 2000-luvuilla tutkimuksia kahteen otteeseen ja antoi korjauskehotukset sisäilman ja huoneakustiikan todetuista puutteista. Ennen peruskorjausta yksi koulun luokkatiloista oli sisäilmaolosuhteiden takia käyttökiellossa. Ikkunoiden käytettävyys oli heikentynyt, eikä ikkunatuuletus toiminut. Laaja tekninen perusparannus oli ajankohtainen. Samalla mahdollistuisi aiempien muutosten ja osittaisten kunnostusten luomien heikennysten korjaaminen alkuperäisen arkkitehtuurin ominaispiirteitä tukevalla tavalla.

Roihuvuoren alakoulun valoisat luokat avautuvat yhtenäisin lasirakentein ympäröivään metsäpuistoon. Rikkoutuneet lasitiilet oli korvattu erilaisilla lasitiilillä. Välitilaan jäänyttä lasimursketta ei voitu poistaa, sillä huoltomahdollisuus puuttui. Kuva: Mikko Lindqvist, Helsingin kaupungin museo.

Helsingin kaupungin tilakeskus laati yhteistyössä rakennusviraston kanssa 18.3.2010 päivätyn hankesuunnitelman⁽⁷⁾ peruskorjaukselle. Siinä tarkasteltiin koulun kunnostuksen sisältöä ja vaihtoehtoja. Hankesuunnitelmaa kehitettiin tästäkin eteenpäin mutta se antoi kuvan korjaussuunnittelun lähtökohdista. Hankesuunnitelmassa arvioitiin, että julkisivujen betonielementit oli mahdollista korjata. Teräs-lasirakenteisten seinien osalla todettiin vauriot, jotka olivat aiheutuneet lämpökatkojen puuttumisesta. Vauriot olisi korjattava uusimalla rakenne. Myös betonirakenteisen ulkorampin vauriot edellyttivät rampin uusimista. Asbestikartoituksessa rakennuksesta löytyi joukko rakenteita ja pintoja, jotka edellyttivät toimenpiteitä. Koulun tekniset järjestelmät suunniteltiin uusittaviksi.

Toiminnallisia ja tilallisia muutoksia tehtiin mm. teknisen työn tiloissa ja keittiössä. Opetustilojen kiintokalusteet olivat päässeet huonoon kuntoon. Huoneakustiikassa oli puutteita, vaikka keskushallin toisen kerroksen alakattopintoihin oli lisätty vaimennuslevyistä rakennetut alakatot 1990-luvun puolivälin korjauksessa. Koulusta puuttui musiikkiluokka. WC:t olivat ulkorakennuksessa, nyt haluttiin sisä-WC:t. Kaksikerroksisesta koulusta puuttui esteettömyysmääräysten mukainen hissi, lisäksi koulun portaiden kaidesuojaus ei vastannut opetusviraston ohjeita.

Roihuvuoren alakoulussa oli alun alkaen koneellinen ilmanvaihto. Alkuperäiset ilmanvaihtokanavat sijaitsivat ala- ja yläpohjissa. Uudet kanavat sijoitettiin alkuperäisillä periaatteilla, kokonaan eri mittakaavassa. Kuva: Mikko Lindqvist, Helsingin kaupunginmuseo.

Koulun tekniset järjestelmät haluttiin uudistaa. Koulussa toimi alkuperäinen koneellinen poistoilmanvaihto luokissa sekä alkuperäinen, nykyäkökulmasta niukka tulo-poistoilmanvaihto keskihallin vyöhykkeellä sekä pukuhuonetoiloissa. Hankesuunnitelmassa ilmanvaihto suunniteltiin muutettavaksi nykyaikaiseksi tulo-poistoilmanvaihdoksi. Ilmanvaihtotekniikan laitteiden ja kanavistojen suhdetta arkkitehtuurin asettamiin reunaehtoihin pohdittiin. Hankesuunnitelmassa tarkasteltiin kuutta vaihtoehtoista koneellisen ilmanvaihdon ratkaisua ja näiden toteutusmahdollisuuksia. Ilmanvaihdon konehuoneen sijoittaminen katolle ei ollut mahdollista, koska kattorakenne ei olisi sitä kantanut, lisäksi kattoikkunat vesikaton keskellä rajoittivat katon muutoksia. Konehuone katolla olisi myös heikentänyt arkkitehtuuria ja kaupunkikuvaa. Konehuoneiden louhiminen kellariin olisi johtanut mittaviin rakennustöihin. Tilakohtaisessa hajautetussa ilmanvaihtojärjestelmässä nähtiin puolestaan ongelmia julkisivuarkkitehtuurin näkökulmasta, ja kanavien kuljettaminen puhtaaksivalettujen betonialakattojen ja ylälaattapalkistojen kattopinnoissa olisi tuottanut ongelmia. IV-konehuoneen sijoittaminen rungon ulkopuolelle nähtiin puolestaan epätaloudelliseksi. Vaihtoehtoista valikoitui tässä vaiheessa lähtökohdaksi syrjäyttävän ilmanvaihdon ratkaisu, jossa konehuone sijoitettaisiin rakennuksen alapohjaan liikuntasalin alle laajennettavaan kellariin.

Suojelutavoitteet hankesuunnitelmassa

Roihuvuoren koulun arkkitehtuurin tinkimätön luonne oli arvo ja hankesuunnittelun selvä lähtökohta hanketta johtaneelle tilakeskuksen projektiarkkitehdille. Koulu rinnastettiin asemakaavojen korkeimman suojeluluokan (sr-1) kohteisiin: kaupunkikuvalliset ja arkkitehtoniset arvot säilytetään, muutokset sopeutetaan laadukkaasti. Hankesuunnitelmaan kirjattiin, kuinka arkkitehtuurin ominaispiirteet säilytettäisiin laajassa peruskorjauksessa. Luokatilat säilytettäisiin toisessa kerroksessa, ja tilamuutokset keskitettäisiin pohjakerrokseen. Julkisivuja kunnostettaisiin ja uusittaisiin vain välttämättömin osin. Tärkeimpiä julkisivun yksityiskohtia tutkittiin, mm. ikkunoiden liittymistä teräs-lasirakenteisiin seiniin. Valaistuksessa varauduttiin erikoisvalaisinten teettämiseen, sillä vakiotuotteet eivät tulisi rakennukseen soveltumaan. Uusittavat ulkotilan betoniset ramppi- ja kaiderakenteet toteutettaisiin vanhan mallin mukaisesti, ja käytöstä poistetut rampit otettaisiin jälleen käyttöön. Terveystaloksi rakennettu koulun siipirakennus säilytettäisiin, ja sinne kunnostettaisiin perusopetuksen koululuokkia sekä alkuperäiseen tapaan asuntoja.

Roihuvuoren koulun yhteyteen rakennetut neuvola ja terveystalo eli ns. Kotkansiipi kuului koulupiikan sommitelmaan. Rakennus purettiin, mutta siihen liittynyt betonimuuri säilytettiin, ja siitä voi yhä päätellä alkuperäisen tilajaon. Kuva: Mikko Lindqvist, Helsingin kaupunginmuseo.

Helsingin kaupunginmuseon lausunnossa⁽⁸⁾ Roihuvuoren koulun peruskorjauksen hankesuunnitelmasta esitettiin rakennuksen arkkitehtoniset arvot tunnetun suunnittelijansa eräänä päätyönä sekä asema koulusuunnittelun avainkohteena 1960-luvulta. Tontin asemakaavan⁽⁹⁾ vuodelta 1956 todettiin vanhentuneen, se ei sisältänyt suojelumerkintöjä. Helsingin koulujen Opintielä-inventoinnissa vuonna 2004 rakennus oli arvoitettu korkeimpaan luokkaan (1+) ainoana 1960-luvun kouluista. Opintielä-inventoinnissa määritetyt säilyttävät tavoitteet peruskorjauksissa⁽¹⁰⁾ tarjosivat lähtökohdan myös Roihuvuoren koulun suojelutavoitteille.

Moderni koulu on vaativa peruskorjauskohde, josta tarvitaan rakennuksen vaiheet selvittävä pätevä tutkimus. Selvityksen tarve todettiin kaupunginmuseon lausunnossa. Koulurakennukseen oli eri vaiheissa tehty muutoksia, joista osa oli heikentänyt arkkitehtuurin piirteitä. Alkuperäiset ratkaisut piti tuntea, ja säilyttämisen tuli perustua tutkittuun tietoon, koulun rakennushistorian selvitykseen.

Korjata vai purkaa?

Hankesuunnitelma osoitti peruskorjauksen laajuuden. Peruskorjaus kyseenalaistettiin ja purkaminen nostettiin vaihtoehdoksi. Opetuslautakunta esitti, että Roihuvuoren ala-asteen peruskorjauksen sijasta rakennettaisiin uusi koulu uuteen paikkaan Marjaniemeen Itä-Helsinkiin. Ehdotus perustui mm. tietoihin tulevista oppilasmääristä ja korjauskustannuksista. Lautakunnan mielestä suojelutavoitteitten takia rakennusta ei voisi korjata toimivaksi kouluksi. Koulun tulevaisuutta ryhdyttiin käsittelemään kaupungin hallinnossa.

Samalla kun päätöstä Roihuvuoren koulun tulevaisuudesta tehtiin, jatkui korjausvaihtoehtojen hakeminen tilakeskuksessa. Hankesuunnitelmaa täydennettiin, ja etsittiin kustannuksiltaan tehokkaampia ratkaisuja. Uusi ilmanvaihtokonehuone suunniteltiin sijoitettavaksi rungon sisään kerho- ja liikuntasalina toimineeseen tilaan. Koulun julkisivut suunniteltiin uusittavaksi sekä teräs-

lasirakenteiden että betonisten kuorielementtien osalta. Tässä vaiheessa luovuttiin terveystalona toimineen sivurakennuksen Kotkansiiven korjauksesta ja keskityttiin koulurakennukseen. Rakenteeltaan vaurioituneen sivurakennuksen ja käymälärakennuksen purkamista ryhdyttiin valmistelemaan. Vapautuvan tontinosan kaavoittamista Roihuvuoren asuinalueen täydennysrakentamiseen ennakoitiin.⁽¹¹⁾ Myös kaupunginmuseon lausunnossa kustannuksia säästävien tarkennusten nähtiin edesauttavan päärakennuksen korjaamista.⁽¹²⁾

Vasemmalla: Roihuvuoren koulun pieni kerho- ja liikuntasali alkuperäisessä käytössä. Tilaan sijoitettiin uusi ilmanvaihdon konehuone sekä uusi kokoustila. Oikealla: Alkuperäisen ulko-WC:n lipan alla oli Anitra Lucanderin seinämaalaus. Puretun rakenteen on korvannut uusi betoninen katosrakenne. Kuvat: Mikko Lindqvist, Helsingin kaupunginmuseo.

Koulun purkamisen valmistelu käynnisti keväällä 2013 laajan julkisen keskustelun. Keskusteluun osallistuivat alueen asukkaat ja koululaisten vanhemmat, poliittiset päätöksentekijät eri lautakunnissa ja kaupunginvaltuustossa, kaupungin virastot sekä monet rakennussuojelukentän toimijat. Kaupunginmuseon, Arkkitehtuurimuseon ja docomomo-järjestön yhteisessä lausunnossa⁽¹³⁾ korostettiin koulurakennuksen rakennushistoriallisia arvoja ja säilyttämisen tärkeyttä. Roihuvuoren alueen vireä kaupunginosayhdistys ja asukasaktiivit toimivat koulun säilyttämisen puolesta aseinaan mielipidekirjoitukset, keskustelutilaisuudet ja mielenosoitukset. Kaupungin hallintokunnilla oli toisistaan poikkeavia näkemyksiä tilanteesta ja ratkaisusta. Koulun peruskorjaukseen tai siitä luopumiseen otettiin kantaa opetuslautakunnassa, kiinteistölautakunnassa ja kaupunkisuunnittelulautakunnassa ennen kaupunginhallituksen käsittelyä. Lautakunnissa säilyttämistä vastustettiin, kaupunginhallituksen niukka enemmistö sen sijaan kannatti korjaamista. Lopullinen päätös koulun säilyttämisestä ja peruskorjauksesta syntyi Helsingin kaupunginvaltuustossa 19.6.2013 äänestyksellä.⁽¹⁴⁾ Päätökseen liitettiin toivomusponnet koulun energiatehokkuuden parantamisesta ja lisärakentamisen mahdollistamisesta jatkossa. Alueen asukkaiden tekemä työ lähikoulunsa säilyttämisen puolesta sekä koulun arvojen vaaliminen saivat tukea, ja korjaussuunnittelussa voitiin edetä.⁽¹⁵⁾

Roihuvuoren koulun puolustajien kansalaiskeskustelu näkyi julkisuudessa ja vaikutti lähikoulun ja sen rakennustaiteellisten arvojen säilymiseen. Päätöksenteossa asia politisoitui erilaisiin näkemyksiin kouluverkon kehittämisestä. Kaupungin eri virastojen ja toimijoiden näkemykset olivat vastakkaisia ja viestintä ulospäin oli ristiriitaista. Sitä päätöksentekijät pitivät kielteisenä. Tavoitteena kaupungin sisällä on yhteisen näkemyksen hakeminen ja viestiminen yhteistyökokousten avulla. Roihuvuoren koulun säilyttämisessä ei konfliktia onnistuttu välttämään. Vaikkei yksimielisyyttä ollut, pystyttiin kuitenkin neuvottelemaan ratkaisu, jossa osapuolten näkemyksiä voitiin tyydyttävästi sovittaa yhteen.⁽¹⁶⁾ Tätä edusti tilakeskuksessa laadittu täydennetty hankesuunnitelma Roihuvuoren alakoulun peruskorjauksesta. Siinä koulu säilytettiin edullisemman korjaustavan mukaisesti, pahiten vaurioitunut sivurakennus purettiin ja luotiin mahdollisuus alueen täydennysrakentamiseen jatkossa.

Roihuvuoren koulu oli tyhjänä keväällä 2014, ja se tarjosi kuvausympäristön ohjaaja Antti Heikki Pesosen mustalle komedialle Päin seinää. Filmi tallensi rapistuvan koulun pohjakosketuksen, siitä alkoi matka ylöspäin. Kuva: Helsinki-filmi.

Päätöksenteon ollessa auki ja peruskorjauksen viivästyessä koulu tyhjensi käyttäjistä ja opetus muutti läheisen Porolahden koulun yhteyteen rakennettuihin paviljonki-väistötiloihin. Vailla käyttöä ollut Roihuvuoren koulu mahdollisti tutkimusten ja selvitysten syventämisen paikalla. Samalla ilkeiden uhka käyttämättömässä ja osin syrjäisessä rakennuksessa oli vaara säilytettävälle rakennusosille, kuten käsittelemättömille betonipinnoille tai kiintokalusteille. Ilkivaltaa tapahtuikin, mikä lisäsi korjaustarvetta, mutta pahimmalta vältyttiin. Tyhjä koulu tarjosi kuvauspaikan ohjaaja Antti Heikki Pesosen elokuvalle Päin seinää. Elokvassa koulu oli etäännytetty tapahtumapaikka lähielämän rappiota ja romantiikkaa kuvaavalle draamalle. Suunta tästä oli ylöspäin.

Toteutussuunnittelu

Roihuvuoren koulun peruskorjauksen suunnittelu eteni kohti toteutusta uuden suunnitteluryhmän toimesta. Peruskorjauksen pääsuunnittelijana toimi arkkitehti Timo Jeskanen Jeskanen-Repo-Teränne Arkkitehdit Oy:stä. Pääsuunnittelijan kokemus rakennushistoriallisesti vaativista kohteista ja erityisesti 1960-luvun betonirakenteista oli suuri vahvuus hankkeelle. Arkkitehtisuunnittelun

rinnalla myös talotekniikan ratkaisuilla ja toteutuksella oli huomattava vaikutus ominaispiirteiden säilyttämisessä. Rakennushistoriallisissa arvokohteissa korjausrakentamisen kokemuksen painotus on tärkeää myös talotekniikan suunnittelijavalinnoissa. Toteutussuunnittelun edetessä perusratkaisuja tarkennettiin mm. ilmanvaihto- ja sähköjärjestelmien sekä rakenteen korjauksen osalta. Yksityiskohdat ja restauroitavat piirteet tarkentuivat suunnittelun aikana.⁽¹⁷⁾

Rakennushistoriaselvitystä ryhdyttiin laatimaan kiireisesti toteutukseen tähtäävän suunnittelun käynnistyttyä syksyllä 2013. Selvityksen⁽¹⁸⁾ laati arkkitehtitoimisto Livady Oy, ohjausryhmässä toimivat tilaajan edustajat, kaupunginmuseo ja pääsuunnittelija. Roihuvuoren koulun rakennushistoriaselvitys valmistui yleissuunnitteluvaiheessa, mikä oli suunnittelun näkökulmasta myöhään. Rakennushistoriaselvityksen tulisi olla käytettävissä jo hankesuunnittelun lähtötietona. Roihuvuoren kokemusten perusteella käytäntöjä helsinkiläiskoulujen kohdalla onkin tarkennettu. Opintielä-selvityksen arvotusluokkien 1+ ja 1 kouluista laaditaan nykyisin rakennushistoriaselvitys osana prosessia, kun kouluihin tehdään laajoja peruskorjauksia. Kaupunginmuseo laati Roihuvuoren alakoulun rakennushistoriaselvityksen arvotuksen ja hankkeeseen liittyvät suojelutavoitteet⁽¹⁹⁾ hankkeen viimeisessä vaiheessa.

Roihuvuoren koulun ulkoseinä- ja alapohjarakenteet uusittiin. Säilyvät rakennusosat ja puusto suojattiin huolellisesti, paitsi alakatot, jotka nekin säilyivät vahingoittumattomana työmaan ajan. Kuva: Mikko Lindqvist, Helsingin kaupunginmuseo.

Roihuvuoren koulun rakennus- ja kulttuurihistoriallisten arvojen säilymistä arvioitiin rakennuslupavaiheessa, ja hankkeesta järjestettiin useita kokouksia rakennusvalvonnassa osapuolten kesken. Kaupunginmuseon ohella rakennusvalvonnan rooli tavoitteiden varmistamisessa oli aktiivinen ja itsenäinen. Korjauksen suunnittelua seurattiin ja ohjattiin myös kaupunkikuvaneuvottelukunnassa, jossa annettiin lausuntoja peruskorjauksen toimenpiteistä. Neuvottelukunta seurasi hankkeen etenemistä myös katselmuksin. Työmaavaiheessa kaupunginmuseo osallistui rakennussuojelutavoitteiden mukaisiin katselmuksiin työmaalla sekä suunnitelmien kommentointiin yhteistyössä suunnittelijoiden ja rakennusvalvontaviraston kanssa. Suunnittelun ja valvonnan asiantunteva yhteistyö on erittäin tärkeää.

Arvioita Roihuvuoren alakoulun peruskorjauksesta

Rakennushistoriallisten arvojen säilyttämistavoite Roihuvuoren koulun peruskorjauksessa koski monia hankkeen osapuolia. Jaettu ymmärrys tavoitteista, asiantunteva ja omistautunut suunnittelu, tarvittavat resurssit sekä riittävät pohjatiedot olivat keskeisiä tekijöitä vaativan peruskorjauksen onnistumisessa. Rakennushistoriaselvityksen ja inventoinnin tutkimustieto toi perustaa tavoitteille. Koulun tiloista löytyivät suunnittelun aikana alkuperäinen suunnitelmasarja ja työselitys, ne lisäsivät tietoa rakennuksesta. Peruskorjauksesta valmistuu vielä pääsuunnittelijan restaurointiraportti, johon suunnittelu- ja toteutusratkaisut kirjataan ja joka jatkossa tukee ja ohjaa koulun ylläpitoa ja kunnostusta.

Roihuvuoren ala-aste kuuluu 1960-luvun betoniarkkitehtuurin ja konstruktivisen arkkitehtuurisuuntauksen piiriin. Koulu on korkealuokkainen modernin arkkitehtuurin merkkikohde, jonka peruskorjauksen suojelutavoitteet olivat vaativia. Peruskorjaukseen ryhdyttäessä rakennus oli vaurioitunut ja käytön vaatimukset olivat raskaat. Koulun säilyttäminen ja suojelu kyseenalaistettiin, sen kohtalo ratkaistiin kunnallisessa päätöksenteossa. Koulun rakennushistorialliset arvot olivat päätöskeskustelussa sivuroolissa, päätös koski ennen muuta lähikoulun säilyttämistä. Koulun ikä ja historia nähtiin paitsi arvona myös rasitteena, käytön rajoituksena sekä kustannustekijänä. Rakennushistoriallisia arvoja onkin vaikea suhteuttaa vahvoin päiänpolttaviin kouluja koskeviin kantoihin ja tavoitteisiin. Rakennussuojelu on pitkäjänteistä ja johdonmukaista ylläpitoa: säilyttämisen pyrkimyksiä ja arvoja on tärkeää huomioida ja ottaa jatkuvasti esiin yksittäisissäkin tilanteissa ja tapauksissa.

Säilyttämiseen vaikuttivat asiantuntija-arvioiden rinnalla yleisemmät ajattelutavat, tottumukset ja kulttuuri. Arkkitehti Aarno Ruusuvuori suunnitteli 1960–1970-luvuilla toisaalta Helsingin kaupungintalon ja hallintokeskuksen merkittävän uudistuksen, toisaalta laadukkaan kouluympäristön Roihuvuoreen. Työt kytkeytyvät kaupungin modernisaatioon niin edustuksen kuin arjen tasolla. Päätös Roihuvuoren alakoulun säilyttämisestä tehtiin Ruusuvuoren suunnittelemassa valtuustosalissa. Jos koulu olisi päätetty purkaa, se olisi ollut isku asuinalueen ja kaupungin identiteetille. Kouluihin kytkeytyy identiteetin ja kulttuuriperinnön arvoja, tärkeä osa asuinalueen arjen käytäntöjä ja kokemuksia.

Koulut ovat yhdyskuntien ja kaupunkien keskeisiä julkisia rakennuksia, yhteistä omaisuutta. Roihuvuoressa koulun ominaispiirteiden säilyttäminen peruskorjauksessa on lisännyt koulun arvostusta ja konkreettiset tulokset ymmärrystä uudemman arkkitehtuurin arvoja kohtaan. Korjatun koulun ja ympäristön vetovoima on kasvanut. Nykyisten oppimisympäristöihanteiden toteuttaminen ”vanhassa” koulussa on onnistunut. Roihuvuoren ala-asteen peruskorjauksen ylläpitämät rakennus- ja kulttuurihistorialliset arvot rikastuttavat itähelsinkiläistä ympäristöä, koulun käyttöä ja toimintaa.

Roihuvuoren ala-asteen koulu – arvot ja suojelutavoitteet

Helsingin kaupunginmuseon muistio 20.2.2014

Roihuvuoren ala-asteen suojelutavoitteet:

- Rakennuksen ympäristösuhdetta vaalitaan.

- Jalustan pintarakenne ylläpidetään alkuperäisen mukaisin ratkaisuin.
- Julkisivujärjestelmän käyttökelpoisuuden takaamiseksi rakennetta muutetaan alkuperäisiä detaljeja mahdollisimman vähän muuttaen (alkuperäisratkaisuja kehittävä alteraatio).
- Kantavat rakenteet säilyvät ja interiöörin betonipinnat kunnostetaan konservoivilla periaatteilla.
- Rakennuksen vyöhykkeinen tilarakenne säilyy, luokkavyöhyke joustaa käytössä käytävätilojen ilmettä vaalien.
- Keskusaulan sisäisiä näkymiä ylläpidetään ja ominaispiirteitä heikentäviä yksityiskohtia palautetaan alkuperäisiksi.
- Interiööriissä kantavia ja jakavia rakenteita erottavat lasipinnat ja niiden detaljit säilytetään tai välttämättömissä kohdissa uudistetaan alkuperäistä noudattavin ratkaisuin.
- Pintakäsittelyissä noudatetaan pintakerrostutkimuksella selvitettävää Anitra Lucanderin värisuunnitelmaa.
- Väliovet ovat detaljeiltaan hienostuneita ja keskeinen osa käytävien ilmettä; väliovet säilytetään ml. liukuovet. Uudet välttämättömät ovet ratkaistaan alkuperäisen ilmeen mukaisesti, erityisesti käytävien suuntaan.
- Arkkitehtuuriin liittyvä alkuperäinen kiinteä kalustus sekä merkit arkkitehtuuriin integroiduista teknisistä järjestelmistä säilyvät, silloinkin kun niitä ei uusissa ratkaisuissa hyödynnetä.
- Rakennuksen alkuperäinen valaistusratkaisu ja siihen liittyvät detaljit toimivat peruskorjauksen lähtökohtina.
- Yksittäisistä tilakokonaisuuksista liikuntasalin pesu- ja pukutiloja ylläpidetään alkuperäisyyttä vaalien.
- Pintarakenteiden välttämättömät muutokset tehdään alkuperäistä noudattavin ratkaisuin.
- Roihuvuoren ala-asteen peruskorjauksesta laaditaan restaurointiraportti.

Lähteet

Kirjalliset lähteet

Concrete spaces – Architect Aarno Ruusuvuori's works from the 1960s, 2000. Toim. Kirsi Leiman. Helsinki: Museum of Finnish Architecture.

Makkonen, Leena 2004. Opintieillä: helsinkiläisiä koulurakennuksia 1880–1980. Helsinki: Helsingin kaupunkisuunnitteluvirasto.

Ruusuvuori, Aarno 1992. Järjestys on kauneuden avain. Toim. Marja-Riitta Norri & Maija Kärkkäinen. Espoo: Rakennustaiteen museo.

Lehti- ja uutisartikkelit

Peltonen, Lasse & Kangasoja, Jonna 2009. Konfliktien kartoitus suunnittelun apuvälineenä. Yhdyskuntasuunnittelu-lehti 4/2009, s. 88–97.

Eskonen, Hanna 2013. Vanhemmat taistelevat lähikoulun puolesta – Roihuvuoren ala-astetta esitetään jälleen korjattavaksi. Yle Uutiset 25.4.2013.

Nurmi, Eero 2013. Helsinki korjaa Roihuvuoren ala-asteen. Yle Uutiset 19.6.2013.

Internet-lähteet

Wallenius, Anni 2012. Hirveän hieno koulu. Suomen valokuvataiteen museo: Kokoelmanostot – Muotoilua, 8.6.2012 (viitattu 26.11.2016).

Painamattomat lähteet

Livady Oy 2014. Roihuvuoren ala-aste – Rakennushistoriaselvitys ja inventointi.

Livady Oy 2014. Roihuvuoren ala-aste sivurakennukset ja piha-alueet – Rakennushistoriaselvitys ja inventointi.

Hankesuunnitelmat

Roihuvuoren ala-aste, hankesuunnitelma 18.3.2010. Helsingin kaupunki, Tilakeskus, Opetusvirasto, HKR-Rakennuttaja.

Lausunnot

Helsingin kaupunginmuseon lausunto Roihuvuoren ala-asteen perusparannuksen vaihe 1:stä. 18.3.2003.

Helsingin kaupunginmuseon lausunto Roihuvuoren ala-asteen peruskorjauksen hankesuunnitelmasta. 31.3.2010.

Helsingin kaupunginmuseon lausunto Roihuvuoren ala-asteen korjausvaihtoehtoista. 4.3.2013.

Helsingin kaupunginmuseon muistio Roihuvuoren ala-asteen koulu – arvotus ja suojelutavoitteet. 20.2.2014.

Docomomo-järjestön ja Arkkitehtuurimuseon lausunto Roihuvuoren ala-asteen koulusta 23.4.2013.

Haastatellut lähteet

Anneli Nurmi, projektiarkkitehti, Helsingin kiinteistöviraston tilakeskus.

Mauno Kemppi, tilapalvelupäällikkö, Helsingin opetusvirasto.

Seppo Salmivirta, rehtori, Roihuvuoren ala-asteen koulu.

Timo Jeskanen, arkkitehti, Roihuvuoren ala-asteen peruskorjauksen pääsuunnittelija.

Leena Makkonen, arkkitehti, työskennellyt Helsingin kaupunkisuunnitteluvirastossa.

Anne Mäkinen, yksikön päällikkö, Helsingin kaupunginmuseon kulttuuriympäristöyksikkö.

Anne Salminen, tutkija, Helsingin kaupunginmuseon kulttuuriympäristöyksikkö.

Viitteet

⁽¹⁾ Valmistuessaan 1967 Roihuvuoren kansakoulu.

⁽²⁾ Aarno Ruusuvuori (1925–1992) perusti arkkitehtitoimiston 1952. Toimistosta kasvoi rakennuskulttuurin keskus. *Arkkitehti*-lehden päätoimittaja 1956–1957, Teknillisen korkeakoulun arkkitehtuurin professori 1962–1966 ja uuden arkkitehtipolven kouluttaja, Suomen rakennustaiteen museon johtaja 1975–1978 ja 1983–1988, taiteilijaprofessori 1978–1983.

Keskeisten töiden valikoima mm. Norri & Kärkkäinen (toim.) 1992.

⁽³⁾ Livady Oy 2014.

⁽⁴⁾ Wallenius 2012.

⁽⁵⁾ Koulun siipirakennuksen muutoksen opetustiloiksi 1990-luvun puolivälissä suunnitteli arkkitehti Anna Jäämeri-Ruusuvuori, Arkkitehtitoimisto Aarno Ruusuvuori Ky, kuten samanaikaisen sähkö saneerauksen. Livady Oy 2014, s. 40.

⁽⁶⁾ Helsingin kaupunginmuseon lausunto 18.3.2003.

⁽⁷⁾ Roihuvuoren ala-asteen hankesuunnitelma 18.3.2010.

⁽⁸⁾ Helsingin kaupunginmuseon lausunto 31.3.2010.

⁽⁹⁾ Asemakaavassa vuonna 1956 tontti on merkitty asuinrakennusten tontiksi ja rakennettavaksi pistetaloin. Tontti rakennettiin 1964–1967 yleisten rakennusten koulutontiksi, asemakaavasta poiketen.

⁽¹⁰⁾ Makkonen 2004, 93.

⁽¹¹⁾ Livady Oy 2014.

⁽¹²⁾ Helsingin kaupunginmuseon lausunto 4.3.2013.

⁽¹³⁾ Arkkitehtuurimuseon ja docomomo-järjestön yhteinen lausunto 23.4.2013.

⁽¹⁴⁾ Helsingin kaupungin kaupunginvaltuuston päätös Roihuvuoren ala-asteen koulun perusparannuksesta. Pöytäkirja 19.6.2013. HEL 2012-008131 T 10 06 00.

⁽¹⁵⁾ Uutisointia Roihuvuoren koulun säilyttämisestä mm.:

Yle Uutiset 25.4.2013: <http://yle.fi/uutiset/3-6607449> (viitattu 22.11.2016).

Yle Uutiset 19.6.2013: <http://yle.fi/uutiset/3-6697378> (viitattu 22.11.2016).

⁽¹⁶⁾ Peltonen ja Kangasoja, Yhdyskuntasuunnittelu-lehti 4/2009, 88–97.

⁽¹⁷⁾ Roihuvuoren koulun peruskorjauksen toteutussuunnittelusta Timo Jeskasen artikkeli.

⁽¹⁸⁾ Livady Oy 2014.

⁽¹⁹⁾ Helsingin kaupunginmuseon muistio 20.2.2014. Roihuvuoren ala-asteen koulu – arvotus ja suojelutavoitteet.